

פוליסות ביטוח ככלי לניהול סיכונים ומשברים

לא די בעצם עריכת פוליסת ביטוח כדי לנהל סיכון כלשהו. חשוב לשוב לוודא שהפוליסה מתאימה לצרכים להם נועדה. חשוב להכיר את תמליל הפוליסה את סעיפי הכיסוי ולא פחות חשוב את החריגים

מאת: עו"ד עודד סלע

ניהול סיכונים נועד לנהל חשיפות קיימות ופוטנציאליות לאירועים נזיקיים בתחומים שונים טרם התרחשותם וקבלת החלטות מושכלת בסביבה רווית סיכונים. ניהול משברים הינו תחום משלים של ניהול סיכונים ועוסק בדרכים לטיפול באירועים נזיקיים לאחר התרחשותם, במטרה למזער את נזקי האירוע.

בשנים האחרונות הולך ניהול סיכונים וקונה לעצמו מקום של כבוד כמעט בכל תחום פעילות, ואותותיו ניכרים גם ברגולציה ובחקיקה הישראלית בתחומים שונים (בנקאות, שוק ההון, רפואה [בתי חולים] ועוד).

ניהול סיכונים כולל מספר שלבים מתודיים בהם: הכרת סביבת הפעילות, זיהוי הסיכונים הקיימים במסגרת הפעילות, הערכתם ודירוגם.

למעשה, אין מגבלה לתחומים בהם ניתן להשתמש בתוכניות לניהול סיכונים, ובשנים האחרונות נעשה בישראל יותר ויותר שימוש בכלים של ניהול סיכונים, לרבות (רשימה חלקית בלבד) ניהול סיכונים פיננסי (כגון ניהול סיכונים אשראי וניהול סיכונים שוק), ניהול סיכונים תפעולי, ניהול סיכונים משפטיים (כמו בתחום הרגולציה), ניהול סיכונים IT, ניהול סיכונים אסטרטגי, ניהול סיכונים איכות הסביבה, ניהול סיכונים פוליטי ואפילו ניהול סיכונים בספורט.

למעשה, העיסוק בניהול סיכונים הינו הרבה יותר רחב ממה שניתן לשער, משום שכמעט כל פעילות בחייו של אדם ובניהול עסק מלווה בנטילת סיכונים, המבוססת במרבית המקרים על הערכה וקבלת החלטות מושכלת, גם אם ביום יום, פעילות זו אינה מלווה בשימוש במתודות מקצועיות ובכלי הערכה מיוחדים. לדוגמה – בחירת מסלול נסיעה, תכנון לוחות זמנים לאירוע או קבלת החלטה על נישואין, הן כולן החלטות שמקבל אדם [שתי הדוגמאות הראשונות מתרחשות כמעט מידי יום] וכל אחת מהן כרוכה בזיהוי סיכונים, הערכתם וניהולם.

ניהול סיכונים מסחרי מודרני מתבצע באמצעות כלים שונים, בהם כלים של הערכה ובקרה, שימוש ביועצים ובתוכנות מיוחדות, עריכת תוכניות אכיפה (COMPLIANCE PROGRAMS) ועוד.

אחד הכלים הפופולאריים והזמינים ביותר לניהול סיכונים ומזעורם הינו שימוש בפוליסות (חוזי) ביטוח חבויות וחוזי ביטוח מסוגים נוספים. לביטוח ככלי לניהול סיכונים ומשברים יתרונות רבים, אשר המהותי שבהם הינו באפשרות "העברת הסיכון" באופן מושכל לצד ג' (המבטח).

יש פוליסות ביטוח רבות המיועדות לתת מענה למזעור סיכונים פוטנציאליים במגוון רחב של תחומים. פוליסות אלו נועדו באופן רגיל למתן שיפוי (החזר כספי) לבעל הפוליסה.

הגנה מרשלנות

כך למשל, פוליסת ביטוח אחריות דירקטורים (D&O insurance Policy) מסייעת בניהול סיכונים ותביעות שהינן תוצאה של כשלים ניהוליים, שמקורם ברשלנות המנהלים. החשיפה הנזיקית בתובענות ייצוגיות (אך לא רק) והוצאות המשפטיות המהותיות הנלוות להן, הן לעיתים כה גבוהות, שיש בהן כדי לאיים על המשך פעילותו של העסק (במיוחד בעסקים ברמת SMB, אך כי גם עסקים גדולים אינם מוותרים על עריכת פוליסות אלו, שהפכו במרוצת השנים לדרישת מינימום של מנהלים בחברות ציבוריות, ממשלתיות, עירוניות ופרטיות ואפילו במלכ"רים כגון אגודות שיתופיות ועמותות).

פוליסת ביטוח אחריות מקצועית (Professional Indemnity Insurance Policy), מיועדת לסייע לניהול סיכונים כתוצאה מרשלנות במתן שירות מקצועי. יש מגוון כמעט אין סופי של עוסקים ועסקים הנעזרים בביטוחים אלה, מרופאים, עורכי דין, מהנדסים ואדריכלים, מנהלי השקעות, גופים פיננסיים ועוד ועוד.

ברמת העובד, נהוג לומר שלכל אדם יש תחליף, אולם בעסקים רבים ישנם בכירים (מנהלים ואנשי מקצוע) אשר הפסקת פעילותם בעסק יכולה להביא לנזקים משמעותיים לפעילות העסק. הפסקת פעילות של עובד או מנהל יכולה להיות תוצאה של תאונה, מחלה או פטירה חס וחלילה ושיקומו של עסק במקרה כזה, עלול להיות ארוך ויקר. אחת הדרכים למזעור החשיפה של השבחה או אבדן אנשי מפתח הינה באמצעות פוליסת ביטוח אנשי מפתח, שהיא פוליסת ביטוח חים ייחודית למטרה זו.

יש פוליסות לכיסוי נזקים פוטנציאליים, הנובעים מניסויים רפואיים קליניים בבני אדם.

תביעות נגד יצרנים, ספקים, סוכנים ומפיצים, בעילה של נזקים שנגרמו ממוצרים שיוצרו או שווקו לציבור הרחב ניתן לנהל באמצעות פוליסה לביטוח חבות המוצר.

נזקי גוף לצדדים שלישיים כמעט בכל טריטוריה (בבית, בעסק ובשטחים ציבוריים) ניתן לנהל באמצעות פוליסות ביטוח חבות כלפי צד ג'.

נזקים פוטנציאליים לאיכות הסביבה מצד מפעלים, קבלנים/ספקים ניתן לנהל על ידי עריכת פוליסות ייחודיות בתחום איכות הסביבה.

נזקים כתוצאה מהפסקת פעילות של העסק עקב אירועים תאונתיים בלתי צפויים, כגון השבתת מכונות או כתוצאה מנזקי וירוסים ומרעין בישין נוספים, ניתן לנהל באמצעות פוליסות המיועדות ל סיכוני BI

(BUSINESS INTERRUPTION), ובמקרים המתאימים באמצעות פוליסות לביטוח סיכוני מחשב ועוד.

סיכונים לתביעות של עובדים בעילות תביעה שונות, ניתן לנהל באמצעות מגוון רחב של פוליסות בהן, לפי המקרה: פוליסות EPL (EMPLOYMENT PRACTICE LIABILITY), באמצעות פוליסות לאבדן כושר עבודה, פוליסות למניעת הטרדה מינית בעבודה (פוליסה המעניקה כיסוי למנהלי התאגיד/העסק ולא למטריד) ועוד.

ניתן לנהל מגוון סיכונים מסחריים בחיי העסק ובכלל זה סיכוני תביעות לשון הרע ועוד, באמצעות פוליסות מסוג CGL ((COMMERCIAL GENERAL LIABILITY).

חלק מפוליסות הביטוח המסייעות בניהול סיכונים כוללות גם הרחבות המסייעות בניהול משברים. עם הרחבות אלה ניתן למנות הרחבה הוצאות משפטיות, הרחבות לשכירת שירותי יחסי ציבור במקרה תביעה, כיסוי לאבדן מסמכים (כולל בפורמט דיגיטלי) ועוד.

שימוש בפוליסות ביטוח קיים לא רק במסגרת ניהול סיכונים אלא גם במסגרת ניהול משברים (לאחר התרחשות האירוע הנזיקי).

דוגמאות לניהול משברים בסיוע כלים מעולם הביטוח:

כאשר עסק נאלץ להחזיר מוצרים, בהם התגלו פגמים, קיימת לעסק חשיפה לתביעות של אלו שניזוקו מהמוצר. נזק זה מכוסה באמצעות פוליסת חבות המוצר אולם הצורך באיסוף המוצר, לעיתים מאלפי נקודות מכירה (תחשבו למשל על מוצר שמשווק לא רק בישראל כגון תרופה, מוצר מזון או רכיב אלקטרוני) כרוך לעיתים רבות בלוגיסטיקה מורכבת, פרסום, יחסי ציבור וביצוע הוצאות עתק. נזקים אלו יכולים להיות בעלי משמעות קיומית גם לעסקים גדולים ויצרנים. בדיוק למטרה זו מיועדת פוליסת ביטוח מסוג PRODUCT RECALL.

לא מעט חברות ישראליות מעסיקות עובדים ברחבי העולם ובכלל זה במדינות עולם שלישי. עובדים אלו חשופים לאירועים נזיקיים שונים (עליהם ניתן להגן במקרים רבים במסגרת פוליסות לביטוח נסיעות) ובמקרים מסוימים גם לחטיפות בעילת כופר (להבדיל מחטיפות למטרות פוליטיות או אחרות). רבים סבורים כי חשיפה זו קיימת רק במדינות מסוימות, אולם נתונים סטטיסטיים מצביעים על כך שחטיפות למטרות כופר קיימות בהרבה יותר מדינות ממה שמשער המנכ"ל הישראלי הממוצע. עלויות קיומו של מ"מ עם חוטפים, הדרכות מתאימות ובמקרים קיצוניים

גם תשלום הכופר, כרוכים בהוצאות אדירות, הוצאות שניתן למזער באמצעות פוליסות K&R (KIDNAP & RANSOM) ופוליסות K&R&E (KIDNAP & RANSOME & EXTORSION).

כאמור, ישנם תחומים רבים בהם ניתן לבצע ניהול סיכונים באמצעות פוליסות ביטוח, לצד שימוש בכלים נוספים. אולם חשוב להבין כי לא די בעצם עריכת פוליסת ביטוח כדי לנהל סיכון כלשהו. על מנת שפוליסת ביטוח תהווה כלי יעיל לניהול סיכון לשוב לוודא שהפוליסה מתאימה לצרכים להם נועדה. חשוב להכיר את תמליל הפוליסה את סעיפי הכיסוי ולא פחות חשוב את החריגים הכלולים בפוליסה ובמקרים בהם הדבר אינו עולה בקנה אחד עם צרכי המבוטח, לבצע עריכת תיקונים והרחבים בפוליסה על מנת שתתאים לסיכונים הספציפיים של כל מבוטח ובעל פוליסה. לצד אלה ישנה חשיבות רבה לקביעת סכומי ביטוח ההולמים את הסיכון לשמו נרכשת פוליסת הביטוח, ובחינת העלות תועלת הקיימת בהגדלת גבולות האחריות סכומי ההשתתפות העצמית ועוד. כדי לעשות שימוש נבון בפוליסת ביטוח ככלי לניהול סיכון סיכונים ומשברים, חשוב להכיר היטב את התנאים להפעלתה במקרה הצורך ולבצע מידי שנה ולעיתים בתדירות גבוהה יותר התאמות נדרשות בהתאם להתפתחות העסק והסיכונים בפניהם הוא ניצב. הדברים נכונים כמובן גם במקרה של פוליסת ביטוח לניהול משברים.

פוליסות ביטוח יכולות לשמש ככלי זמין וזול יחסית לעלות התועלת הכרוכה ברכישתן, לניהול סיכונים רבים אולם חשוב לזכור שפוליסות ביטוח ובכלל זה פוליסות ביטוח סיכונים מיוחדים, הן מעשה ידי אדם ולא ניתנו במעמד הר סיני. לפיכך, ומאחר שמרבית פוליסות הביטוח לא אושרו כחוזים אחידים (למעט מספר פוליסות תקניות), ניתן לנהל מו"מ כמעט בכל עניין הקשור לחוזי הביטוח (במקום שהדבר נחוץ) במטרה לבצע שיפורים ועדכונים בתנאי חוזה הביטוח, וניתן בתחום זה להגיע להישגים רבים בעזרת גורמים מתמחים.

*עו"ד עודד סלע – שותף במשרד עורכי הדין זילברשץ, סלע, ברנדס המתמחה בדיני חסכון ארוך טווח, ביטוח פנסיוני, חוזי ביטוח לניהול סיכונים מיוחדים ומשברים מסחרי.

** המאמר פורסם במגזין A- נובמבר 2009.